

Hoe we met zandwinning Nederland mooier kunnen maken

Een wereld te winnen

Zandwinning kan een rol spelen bij het oplossen van een aantal actuele ruimtelijke vragen zoals de verrommeling van stadsranden en de realisering van het nationale netwerk van natuurgebieden (de zogenoemde Ecologische Hoofdstructuur – EHS). Dat vraagt dan wél een radicale verandering van de manier waarop de samenleving en zandwinners met die winning omgaan. Voor de samenleving is de opgave zandwinning te gaan zien als een begerenswaardig instrument waarmee je mooie en of nuttige zaken kunt realiseren, in plaats van als activiteit die per definitie schade oplevert en dus moet worden geconcentreerd op plekken met het laagste NIMBY (Not In My Backyard)-gehalte. De zandwinners moeten een andere kijk op hun eigen activiteiten ontwikkelen, waarbij ze projecten en locaties vooral vanuit maatschappelijke optiek beschouwen. Concreet betekent dit onder andere dat ze in het proces van locatiekeuze, planontwikkeling en communicatie niet op de voorgrond staan, maar aansluiten bij een coalitie – als partij die nu eenmaal het meeste verstand heeft van zand winnen.

Huidige praktijk

Hoe anders is de huidige praktijk. Weliswaar is er een enorme maatschappelijke vraag naar zand (ruwweg 20 miljoen ton industriezand per jaar, bijna een miljoen vrachtwagens), maar geen enkele regio wil zandwinning. Dat leidt tot van overheidswege opgelegde negatieve locatiekeuzes (plekken waar de minste schade en weerstand te verwachten is) met steeds langere vergunningprocedures. Daardoor worden bestaande winningen tot het uiterste geëxploiteerd, met als gevolg dat ze steeds lelijker worden en de weerzin tegen nieuwe winningen verder toeneemt.

Uitdaging

Het is zaak uit deze neerwaartse spiraal te komen. Zandwinning zou niet langer als een noodzakelijk kwaad gezien moeten worden, maar als een motor voor positieve ontwikkelingen. Die omslag komt binnen bereik als we overheid en zandwinners een nieuwe rol geven en ook andere maatschappelijke belangen en de consumenten zelf actiever bij het zandvraagstuk betrekken. Concreet betekent dit dat projecten niet primair vanuit het zandwin-belang worden gekozen, maar veel meer vanuit een maatschappelijke behoefte – aan waterberging, natuur, recreatiemogelijkheden, aantrekkelijke woonlocaties of combinaties daarvan. Zandwinning wordt dan een motor die helpt die maatschappelijke ambities te realiseren. Dat zoiets kan, hebben we onder andere kunnen zien bij de kleiwinning, die in de jaren tachtig vanwege groeiende maatschappelijke weerstand eveneens in de problemen kwam. Door een andere werkwijze fungeert de

InnovatieNetwerk

InnovatieNetwerk is een onafhankelijk netwerk van vernieuwingsgezinde personen. De mensen die in het netwerk samenwerken komen uit bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en overheden. InnovatieNetwerk is ingesteld door de rijksoverheid in samenspraak met de andere genoemde partijen.

InnovatieNetwerk initieert en begeleidt systeeminnovaties op het gebied van de groene ruimte, voedsel, water, duurzame landbouw, vernieuwing van instituties en dergelijke. Het netwerk bestaat uit een groot aantal groepen rond thema's en projecten. Het wordt ondersteund door een bestuur en een bureau van circa 13 medewerkers.

lees meer op

<http://www.agro.nl/innovatienetwerk>

baksteenfabricage in het rivierengebied inmiddels op grote schaal als motor voor de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden, rivierveiligheid en ruimte voor recreatie. Zo'n nieuwe rol ligt ook voor zandwinning in het verschiet.

Als we de winning van industriezand willen richten op het realiseren van maatschappelijke doelen, waar liggen dan vanuit de maatschappij gezien de beste kansen? Langs welke route kunnen daar projecten worden opgezet, welke competenties en condities zijn nodig, welke problemen kom je tegen en hoe ga je daar mee om? Om dat te onderzoeken zal 'Zandgenoten!' in zijn eerste fase de opzet van twee voorbeeldprojecten stimuleren, één gericht op het tegengaan van verrommeling in de stadsrand en één gericht op het realiseren van een nationale netwerk van aaneengesloten natuurgebieden. Doel daarvan is de ideeontwikkeling een stap verder te brengen, en tevens een aantal werkende praktijkvoorbeelden te krijgen aan de hand waarvan de nieuwe benadering in bredere kring kan worden verspreid.

Verrommeling in de stadsrand

Wandelend of fietsend vanuit zijn huis naar de natuur in de omgeving loopt menig stedeling vast in een verdwaallandschap van paardenweitjes en maneges, crossterreintjes, volkstuinten, uit productie genomen agrarische terreinen etcetera. Het is alsof de gronden (zie afb. 1) liggen te wachten op een volgende stadsuitbreiding of bedrijventerrein – en vaak is dat ook zo.

Afb.1: Huidige situatie: verrommelende stadsrand

In veel gevallen zijn er stadsrandbewoners die strijden om het behoud van hun uitzicht en anders zijn er wel natuur- of milieugroepen die zich verzetten tegen het volbouwen van de groene ruimte. Maar zelfs wanneer men daar (tijdelijk) in slaagt, kan men nauwelijks voorkomen dat de verrommeling van de stadsrand voortschrijdt. De verwachting dat er op afzienbare termijn gebouwd gaat worden heeft ook zijn invloed op de grondprijs: die is hoog en zal stijgen.

In dit krachtenspel is zandwinning één van de weinige functies die de groene ruimte duurzaam kan veiligstellen voor de bewoners van de stad. Immers, industriezandwinning is niet alleen

een krachtige economische speler die ook bij hogere grondprijzen rendabel kan zijn, maar kan ook het landschap zo inrichten dat de basis gelegd wordt voor de ter plekke gewenste maatschappelijke ontwikkeling. Dit kan vanzelfsprekend alleen in die stadsranden waar zand aanwezig is.

Afhankelijk van de situatie kan in samenwerking met gemeente(n) en omwonenden gekozen worden voor bijvoorbeeld:

- Een afbakening van de huidige stad met een aantrekkelijk natuur- en recreatiegebied (afb. 2 en 3).

Afb.2: Aanleg natuur- en recreatiegebied

Afb.3: Eindbeeld: aantrekkelijk natuur- en recreatiegebied

- Datzelfde, maar dan in combinatie met een laatste stadsuitbreiding waardoor de nieuwe stadsrand beter aansluit bij de groene omgeving (afb. 4 en 5).

Afb.4: Aanleg stadsuitbreiding en natuur- en recreatiegebied

- Het integreren van de regionale of stedelijke waterberging in de nieuwe stadsrand.

Afb.5: Eindbeeld: een aantrekkelijke plek om te wonen en te recreëren

Realisering aaneengesloten natuurgebieden

De ontwikkeling van een robuuste Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is al ruim een decennium een speerpunt van het Nederlandse natuurbeleid. Een belangrijk knelpunt is de beschikbaarheid van financiële middelen om grond te verwerven, in te richten en te beheren. Meer geld erbij vanuit de overheid is één oplossing. De combinatie met zandwinning is een andere.

Een eerste kans ligt in het rivierengebied. Kleiwinning is daar een geschikte economische motor voor rivierveiligheid en natuurontwikkeling, maar zeker in gebieden waar de klei in het verleden al is afgegraven kunnen ook subtiele vormen van zandwinning een rol spelen. Daarmee kan een gebied zo worden opgeleverd, onder ander via het herstellen van oude geulpatronen, dat het beter geschikt wordt voor zijn nieuwe functies. Ook kan vanuit de zandwinning een financiële bijdrage worden

geleverd aan het beheer, bijvoorbeeld door de instelling van een beheersfonds.

Een tweede kans doet zich voor op plaatsen waar grote landbouwenclaves liggen aan de rand van of binnen de EHS (zie afbeeldingen 6,7,8 en 9).

Via een efficiënte zandwinning in een deel van het gebied kunnen deze gronden op een economisch aantrekkelijke manier worden omgezet in natuurgebied. Waar dat voor een goede natuurontwikkeling nodig is wordt de met nutriënten verzadigde bovengrond afgegraven en verkocht voor het verbeteren van agrarische gronden in de omgeving. Als dat niet mogelijk of wenselijk is, kan de grond ondergronds worden opgeslagen in een gat dat via zandwinning wordt verkregen.

Afb.6: Uitgangssituatie met natuur en landbouw, o.a. intensief agrarisch bedrijf

Afb.7: Aanleg zandwinning en agrarisch gebied

Afb.8: Vervolgstappen: ontwikkeling natuur- en recreatiegebied komt op gang

Afb.9: Eindbeeld: natuurgebied (EHS) is fors uitgebreid

Meer informatie?

Wilt u meer weten over dit onderwerp, dan kunt u contact opnemen met Nico Beun (06-48131099/ n.j.beun@innonet.agro.nl) of Hans Hillebrand (06-48131101/ h.hillebrand@innonet.agro.nl) van InnovatieNetwerk (070-3785954).

Bureau Stroming is in opdracht van InnovatieNetwerk actief bezig met de verdere uitwerking van dit idee.

